

CZU: 94=135.1(478)

MOLDOVENISMUL ACTUAL: „REALIZĂRI” ȘI „PERSPECTIVE” (II)

Ion EREMIA

Universitatea de Stat din Moldova

Sursele istorice atestă cu lux de amănunte că cu termenul *vlah*, cu varianta lui *voloh* și cu alte derivate din el erau desemnați românii, populație locală din Transilvania, Moldova și din Țara Românească. Denumirea de moldoveni (boierii noștri moldoveni) nu indica la apartenența etnică a boierilor, ci la faptul că ei sunt vasalii domnului și slujesc statul căruia îi aparțin, Țara Moldovei. Studiind *Istoria românilor* noi nu studiem istoria unui popor străin, ci istoria noastră, a românilor din Moldova, român fiind și Bogdan I Întemeietorul, care a înlăturat dominația maghiară. Străinii care au vizitat Moldova și Țara Românească i-au considerat pe moldoveni și pe munteni o singură națiune. Ambele țări au fost considerate în trecut, dar și astăzi, țări românești, iar limba vorbită în ele – limba română.

Cuvinte-cheie: *români, moldoveni, limba română, Țările române, Moldova.*

THE CURRENT MOLDOVENISM: "ACHIEVEMENTS" AND "PERSPECTIVES" (II)

The historical sources attest the fact that, by the term "vlach", "voloh", and by other derivatives, were designated the Romanians, a local population from Transylvania, Moldavia and Wallachia. The name of the Moldovans ("our Moldovan boyars") does not indicate the ethnic affiliation of the boyars, but the fact that they are vassals of the lord and serve the country to which they belong, Moldavia. Studying the History of Romanians, we do not study the history of a foreign people, but our history, the history of Romanians from Moldova, Bogdan the 1st the Founder, who removed the Hungarian domination, also being a Romanian. The foreigners who visited Moldova and the Romanian Principalities considered Moldavans and Muntenians as one nation. Both countries were considered in the past, and today as Romanian countries too, and their spoken language, as the Romanian language.

Keywords: *Romanians, Moldovans, Romanian language, Romanian Principalities, Moldova.*

O observație judicioasă a lui Vladislav Grosul

După cum am menționat și în prima parte a acestui studiu, referindu-se la „perla folclorului moldovelesc” balada *Miorița*, Vladislav Grosul subliniază că până în prezent nu este totul clar nici în privința datării, nici în privința conținutului ei și că cititorul se miră: de ce moldoveanul este contrapus, pe de o parte, ardeleanului sau ungureanului, iar, pe de altă parte, vrânceanului? Vl.Grosul mai face o observație interesantă: „În traducerea în limba rusă ardeleanul în mod eronat se traduce ca ungur”. Și urmează fraza absolut formidabilă a autorului, care merită a fi citată: „În realitate, sub ardelean sau ungurean se înțelegea nu unгурul, ci **vlahul** sau **românul** din Transilvania” [1].

Cu alte cuvinte, Vladislav Grosul trage concluzia corectă că localnicul din Transilvania, amintit în sursele istorice cu termenul *vlah* și cu variantele lui *voloh*, *valati*, *oloh*, *blah*, *olah* etc., este nu altcineva decât **românul**, locuitor de secole pe aceste teritorii. Examinarea surselor istorice referitoare la românii din spațiul intracarpatic, inclusiv din Maramureș, scrise în alte limbi decât cea română, atestă cu lux de amănunte că ei sunt atestați anume cu acești termeni [2]. Tot cu acest termen *Walati*, *Walathi*, *Walathis*, *Walathos*, care era o *nationi*, sunt atestați și locuitorii din spațiul de la est de Carpați în actul Papei Grigore al IX-lea din 14 noiembrie 1234 [3, p.20]. Cu sintagma *Olahi Romani*, *Olahis Romanis* este desemnată populația care locuiește „în părțile Transilvaniei, ale Țării Românești (Ultrapinis) și în cele ale Sirmiumului din Ungaria” în actul Papei Clement al VI-lea din 17 octombrie 1345 [3, p.60-61], iar cu termenul *Olahi* este amintit Dragoș, fiul lui Gyule, care la 1360 i-a întors „pe calea statorniceii credințe” pe „mulți români răzvrățiți” (plures *Olachos* rebellantes) din „țara noastră a Moldovei” [3, p.76-77].

Așadar, cu același termen – *vlah*, *voloh*, *valati*, *oloh*, *blah*, *olah* – sunt desemnați locuitorii din Transilvania, Moldova și din Țara Românească. Și dacă pentru Transilvania, cum afirmă Vl.Ia. Grosul, el desemnează pe români, de ce pentru Țara Românească și Moldova ar desemna pe altcineva? Evident că nu, termenul semnifică aceeași populație – românii, care locuiau și în regiunile de la est și sud de munții Carpați.

Și dacă este așa, se impune ca absolut normală întrebarea: la ce trebuie să creăm o problemă artificială, să inventăm un nou popor, „moldovenii”, care s-ar fi format în Maramureș sau în alte locuri? Nu trezește nicio îndoială faptul că anume cu termenul *român* se identifica pe sine populația locală până, dar și după consti-

tuirea statelor medievale românești, Moldova și Țara Românească. Ea a continuat să se numească așa în Transilvania, fapt confirmat de primele publicații din a doua jumătate a secolului al XVI-lea în limba română, în care găsim termenii *rumâni creștini*, *rumânilor*, *românilor*, *limba rumânească* [4, p.222-571].

Pentru Țara Moldovei avem, într-adevăr, și denumirea de *moldoveni* – la sfârșitul secolului al XIV-lea regele maghiar mergea „împotriva moldovenilor”, ceea ce semnifică că el mergea împotriva *tuturor* locuitorilor care locuiau în fosta sa Țară a Moldovei, iar documentele moldovenești scrise în limba slavonă conțin frazele *бояре молдавские*, *бояръ нашихъ молдавскихъ*, traduse prin „boierii noștri moldoveni”. În aceste cazuri, moldoveniștii văd semnificația termenului *moldoveni* în sensul de *popor moldovenesc*. Dar lucrurile nici pe departe nu stau așa. Examinarea actelor originale scrise în limba română în secolul al XVII-lea și, de asemenea, traducerea din limba slavă în limba română, realizate de cărturarii din secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, ne conving că întotdeauna ei au scris și tradus „*alor noștri moldovenești boiari*” [5, p.512; 6, p.119, 279; 7, p.1,130-131,438; 8, p.91,107,25,136,279-280; 9, p.71,78,100,115,143,174,182,225,241,267,305,315, 348,405,422,468,487,504,563] „*tuturor boiarilor noștri ai Moldovei*” [10, p.178-179], „*boiarilor noștri ai Moldaviei*” [11, p.297], nu *boierii moldoveni*. Este de menționat faptul că nici înșiși boierii nu se identificau ca *boieri moldoveni*, în sensul de apartenență la o imaginară etnie moldovenească. Astfel, în actul original din 23 iunie 1642, câțiva boieri, printre care marele logofăt Gavril Mateiaș, Toderășco, marele vornic din Țara de Jos etc., se intitulau simplu „*boieri de la Curtea milostivirii sale domnului*” [7, p.423]. Sintagma o găsim și în actul original în limba slavonă din 20 februarie 1651 [12, p.434-435]. Aceasta schimbă esențial lucrurile, frazele citate nu indică apartenența etnică a boierimii, ci doar faptul că ei sunt vasalii domnului și slujesc statul căruia îi aparțin, Țara Moldovei [13, p.6-25].

Dar cum se identifica masa populației Țării Moldovei până pe la jumătatea secolului al XVII-lea? În acest sens documentele păstrează tăcerea. Doar unul din timpul domniei lui Ștefan cel Mare, semnat de domnul țării și de „boierii noștri ai Moldovei” (*нашихъ бояр молдавскихъ*) la 1470, ne spune destul de limpede că masa principală a locuitorilor țării sunt *volohi* (*волохове*) [14, p.239], adică ei sunt desemnați cu o variație a termenului *vlah*, ceea ce semnifică, conform afirmațiilor lui Vl.Ia. Grosul, „**vlahul** sau **românul**”. Aceasta ne îndreptățește să credem că majoritatea absolută a locuitorilor Țării Moldovei, populația rurală băștinașă, se identifica cu termenul **români**. Românii din Moldova trăiau „după legea lor românească” (*своимъ волоскымъ закономъ*), sintagma „legea moldovenească” fiind o invenție a moldoveniștilor actuali.

Președintele Igor Dodon – lider politic și mare vistiernic al moldoveniștilor

După scrutinul prezidențial din 13 noiembrie 2016 și alegerea lui Igor Dodon președinte al Republicii Moldova, moldoveniștii beneficiază din partea acestuia de un sprijin substanțial. Este adevărat că și până la această dată Domnia sa a contribuit financiar la editarea în anul 2016 a celor trei volume ale *Istoriei Moldovei*, apreciată de el drept „lucrare fundamentală academică”, „lucrare academică de istorie moldovenească”, „un sprijin de nădejde” și chiar „forță călăuzitoare” [15, p.4]. Ultima sintagmă amintește de articolul 6 din Constituția URSS din 1977. Iar pe pagina 2 a lucrării găsim următoarea frază: „Exegeza în cauză reprezintă o lucrare academică și este consacrată istoriei medievale a Moldovei” [15, p.2]. *Dicționarul Explicativ al Limbii Române* lămurește că *exegeză*, *exegeze* semnifică interpretare, comentare, explicare istorică și filologică a unui text literar, religios, juridic, iar *exeget* semnifică învățat care se consacră interpretării cărților sfinte. Interesant, „*exegeții*” – autorii *Istoriei Moldovei* – au consultat *Dicționarul*? Sau poate ei cred că într-adevăr sunt învățuți de o aură sfântă?

Cu ocazia conferinței consacrate statalității Moldovei, pe 24 martie 2017 președintele Igor Dodon prezenta și o dare de seamă ale acțiunilor sale moldoveniste, afirmând că chiar conferința cu pricina a fost organizată sub egida președintelui. Personal nu văd nimic rău în această acțiune a președintelui. În continuare, Igor Dodon anunță că de pe site-ul Președinției a fost scoasă sintagma *limba română* și înlocuită cu sintagma „*limba moldovenească*”. În acest context, întreb: este aceasta o sfidare de către președintele țării a Hotărârii Curții Constituționale din 5 decembrie 2013 care a decis că textul *Declarației de Independență*, unde este prezentă sintagma *limba română*, prevalează în raport cu textul *Constituției*, unde este scrisă sintagma *limba moldovenească*? Sau poate vechea maximă latină *dura lex, sed lex* și-a pierdut actualitatea. Nu cred că acest exemplu de nerespectare a legislației este cel mai bun exemplu pentru locuitorii acestei țări. De asemenea, la solicitarea președintelui, alături de Drapelul de Stat al Moldovei a fost arborat, aceea ce se crede a fi, drapelul istoric al Moldovei medievale. Oare ce să însemne această inițiativă a președintelui? Vrea președintele astăzi o Moldovă actuală în limitele teritoriale ale Moldovei medievale? Dar dacă o organizație sau alta, un

partid sau altul, un primar sau altul dintr-o localitate sau alta dorește altceva decât președintele Dodon și, spre exemplu, alături de Drapelul de Stat al Republicii Moldova va arbora drapelul Imperiului Rus din secolul al XIX-lea sau drapelul Imperiului Otoman, sau oricare alt drapel? Se va aprecia o asemenea acțiune, din partea autorităților statului, drept o acțiune legală?

Președintele a mai propus ca ziua de 2 februarie să fie declarată sărbătoare de stat, ca o zi importantă care amintește de eliberarea Moldovei de sub ocupația străină în anul 1365 și cu această ocazie el va conferi *Ordinul Bogdan Întemeietorul* celor mai destoinici oameni, așa cum a procedat și în 2017. Desigur, foarte lăudabil gest din partea președintelui. Totuși, de ce uităm că la 2 februarie 1365 întreaga regiune dintre Nistru și Prut, pe o parte a căreia este situată actuala Republică Moldova, era încă supusă dominației eficiente a tătarilor și cred că lui Bogdan I Întemeietorul nici în cele mai plăcute visuri nu i se arăta că, ulterior, hotarul Țării Moldovei va ajunge până la râul Nistru. Și mai plăcută este decizia președintelui de a conferi *Ordinul Bogdan Întemeietorul*. Cu atât mai mult că primul domn al Moldovei era un **român** din Maramureș, poate chiar, conform unor cercetări recente, un **român din Oltenia** [16, p.70-86].

Și dacă lucrurile stau așa, de ce președintele Republicii Moldova afirmă că „noi”, în loc să studiem *Istoria Moldovei*, am studiat *Istoria românilor*, preluând miturile, opiniile și doctrina țării vecine [17]? Dar se prea poate că „noi” am preluat chiar și „Întemeietorul”, un român get-beget din Oltenia sau Maramureș. În acest caz, de ce să nu ne cunoaștem adevăratele rădăcini ale noastre? De ce să-l facem pe românul (*vlahul, volohul*) din Oltenia sau din Maramureș „moldovan”?

Sintagma *limba română* la cărturarii medievali

Afirmațiile lui Șornikov referitoare la sintagma *limba română* sunt total false, fiindcă nu reprezentanții Școlii ardelene au numit limba românilor limbă română. Termenul este din timpuri imemorabile și a fost fixat în scris de un copist polon al actului din 16 septembrie 1485, când pe o traducere a acestui document el făcea următoarea notă: „*hec inscriptio ex valachico in latinum versa est*”. Ciar dacă ar fi vorba despre o eroare, cum credea Ioan Bogdan, că chipurile, în cancelaria Moldovei în secolul al XV-lea se scria numai slavonește [18, p.373], pentru noi este important termenul utilizat de copistul polon – *valachico*, adică limba vorbită în Țara Moldovei era limba română. De asemenea, sintagma respectivă a fost fixată și în publicațiile cu caracter religios din Transilvania de la mijlocul secolului al XVI-lea. *Întrebarea creștinească*, tipărită la 1560, conține sintagma „*limba rumânească*” [4, p.101,555,566,567], iar locuitorii pentru care era destinată cartea sunt desemnați cu termenii *români* și *rumâni* [4, p.555,571,570]. În același context menționăm că Miron Costin specifică: „iar nu întrebăm: „știi moldovenește?”, ce „știi românește?”, adică râmlenește, puțin nu zicem: „știs romanițe?” pre limba latinească” [20, p.320]. Acesta este contextul în care apare termenul *râmlenește*, concomitent cu termenul *românește* și nu are nimic comun cu aberațiile lui Șornikov. Să ne amintim și de Dimitrie Cantemir, care, referindu-se la traducerea din limba latină a *Hronicului vechimei a Romano-Moldo-Vlahilor*, scria: „iar acmu, când de iznoavă din lătinesc în *limba românească* l-am prefăcut” [20, p.133].

Cât privește aluzia la *autorii cronicilor transilvănene* care, după cum pretinde Șornikov, ar fi utilizat sintagma „*limba rumlenească*” pentru a denumi limba lor natală, nici aceasta nu se adevărește. Cu atât mai mult că nu sunt cunoscute chiar atât de multe cronicile transilvănene scrise în limba română. În orice caz, în două dintre ele, cele mai cunoscute – a lui Ioan Zoba din Vinț (secolul al XVII-lea) și a lui Gheorghe Brancovici (1645-1711) – nu se amintește de *limba rumlenească*. În lucrarea primului autor, *Sicriul de Aur*, sunt utilizate sintagmele *tipografia rumânească*, *preoții rumânești*, *săborul rumânilor din Ardeal* [21]. Gheorghe Brancovici, care și-a redactat opera prin anii 1684-1688, numește pe locuitorii *rumâni*, care vorbesc *românește* [22, p.22,38,42,43]. Expresia „*limba veche românească sau râmlenească*” o întâlnim la cronicarul brașovean Radu Tempea (1691-1742), a cărui *Gramatică românească* va fi publicată abia la 1797 [23].

Așadar, limba vorbită de români, indiferent unde s-au aflat ei, în Moldova, Țara Românească sau în Transilvania, s-a numit întotdeauna limba română sau românească, iar sintagma fixată în scris o avem din secolul al XVI-lea și nu este o creație a Școlii ardelene, care activează abia în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea.

Miron Costin a pus și el problema *De neamul moldovenilor, din ce țară au ieșit strămoșii lor*, și chiar la începutul investigației sale scrie despre „începutul ... neamului moldovenesc și muntenesc și câți sânt și în țările ungurești cu acest nume, români ...” [19, p.291]. Este destul de limpede că cronicarul are în vedere un singur neam, care, după cum precizează el însuși în continuare, „neamul acesta despre carele scriem, al

țărâlor acestora, numele vechiu și mai dreptu iaste rumân ...” [19, p.319], „acestor țări și țărâi noastre, Moldovei și Țării Muntenestești numile cel dreptu de moșie, iaste rumân ...” [19, p.320].

Surprinzător, dar, în conceptul moldoveniștilor de astăzi, primul care ar fi demonstrat deosebiri între *limba moldovenească* și *limba română* a fost Dimitrie Cantemir, demonstrare realizată, chipurile, în *Descrierea Moldovei*. În anul 2013, unul dintre ei, la prezentarea cărții lui Dimitrie Cantemir *Descrierea Moldovei* (ediția de la Moscova în limba latină și cu traducere în limba rusă [24]), a invocat pasajele respective, afirmând că „pseudosavanții” din Republica Moldova urmează să țină cont de aceste argumente și să recunoască existența limbii moldovenești.

Este vorba de Capitolul IV din Partea a treia a *Descrierii Moldovei*, intitulat *Despre limba moldovenilor (De lingua Moldavorum)*. În una dintre edițiile lucrării respective, Capitolul IV este intitulat *Despre limba sau graiul Moldovenilor*, dar nemijlocit în text se utilizează și sintagma *limba moldovenească*, și sintagma *graiul moldovenesc* [25]. În ediția din anul 1973, realizată la Editura Academiei Române, Capitolul IV este tradus *Despre limba moldovenilor* [26, p.363], iar în ediția din 2001, Colecția Biblioteca școlară – *Despre graiul moldovenilor* [27]. Dimitrie Cantemir făcea o precizare esențială, și anume că „moldovenii nu s-au numit niciodată italieni ... ci întotdeauna au păstrat numirea de romani” [26, p.363]. Același lucru îl afirmă Cantemir și în Capitolul I *Despre numele vechi și cele de azi ale Moldovei*: în Maramureș au locuit romanii, care, după câteva secole, conduși de Dragoș, au trecut munții Carpați și „locului unde se întâmplaseră acestea i-a dat numele neamului său, Roman”. Ulterior țara și-a pierdut „numele roman și dacic și a fost numită atât de străini, cât și de băștinași Moldova, după numele râului Moldova” [26, p.52].

Dimitrie Cantemir vorbește destul de limpede despre „*limba moldovenilor și valahilor*”, adică este vorba despre o singură limbă. Tot atât de categoric D.Cantemir afirma că „locuitorii Valahiei și Transilvaniei au aceeași limbă ca și moldovenii” [26, p.365,367]. Referindu-se la fraza respectivă, Vasile Pavel scria că aceasta „spune totul despre unitatea limbii române vorbite în Moldova, Muntenia și Ardeal, de fapt, în tot spațiul geografic românesc” [28]. Nu știu cum trebuia să se mai exprime Dimitrie Cantemir pentru ca moldoveniștii de astăzi să înțeleagă că este vorba de o singură limbă, unitară, pentru locuitorii din Moldova, Valahia și din Transilvania. Unica deosebire pe care o fixează Cantemir ține de ... „pronunție”. Anume, sublinia el, „pronunția lor este mai aspră, încât pe *giur* valahul îl va pronunța *jur*, ... *Dummedzău*, val. *Dumnezeu*, *acmu*, val. *acum* ...” etc. Totuși, Dimitrie Cantemir scrie în al său *Hronic al vechimei Romano-Moldo-Vlahilor* termenul respectiv *Dumnădzău* [29, p.3], adică nici cum se pronunță în Moldova, nici cum se pronunță în Țara Românească.

Să admitem pentru un moment că acea „pronunție” invocată de D.Cantemir ar fi, într-adevăr, criteriul esențial pentru argumentarea existenței diferitor limbi în Moldova și în Țara Românească. În acest caz revenim iarăși la afirmațiile cărturarului, care scria: „Chiar și femeile moldovene au o pronunție deosebită de a bărbaților. Căci ele schimbă silabele *bi* și *vi* în *ghi*, de exemplu *bine* – *ghine*, *vie* – *ghie*; pe *pi* în *chi*, de exemplu *pizmă* – *chizmă*, *piatră* – *chiatră*; *m* inițial se schimbă în *ng*, greu de pronunțat de alții, de exemplu *mie* – *ngie*” [26, p.367]. Dar și în acest caz Dimitrie Cantemir, absolut conștient de ceea ce scrie, nu afirmă că ar fi vorba de două limbi diferite, ci doar de faptul că acei bărbați care au însușit pronunția femeilor sunt „luați în răs și numiți *feciori de babă*” [26, p.367]. El nu putea admite absurditatea că în Moldova femeile vorbesc o limbă, iar bărbații alta. De asemenea, cele „câteva cuvinte necunoscute moldovenilor”, afirmă Cantemir, pe care le-au introdus valahii, dar pe care „în scris le ocolesc cu totul” [26, p.367], nu pot fi considerate argumente pentru moldoveniștii de astăzi în vederea demonstrării existenței unei limbi moldovenești, diferite de limba română.

Revenind la examinarea „ideilor” lui Șornikov, am să atenționez cititorul la câteva perle ieșite din comun. Referindu-se la cunoscutul slavist român Ioan Bogdan (1864-1919), care s-a născut la Brașov, a făcut în acest oraș gimnaziul, apoi și-a continuat studiile la Facultatea de Filologie de la Universitatea din Iași [30], Șornikov informează cititorul despre Ilie (?) Bogdan (1867 (?) -1919), care ar fi fost originar din Moldova dintre Carpați și Prut și care recunoștea identitatea statală românească, dar în plan etnocultural se considera moldovan [31, p.11]. Culmea ipocriziei se manifestă atunci când creația marilor scriitori români (Gheorghe Asachi, Alecu Russo, Alexandru Donici, Mihail Kogălniceanu, Constantin Negruzzi, Ion Creangă, Vasile Alecsandri, Constantin Stamati, Mihai Eminescu etc.) este apreciată în sensul că prezintă o sursă importantă pentru „cultura, limba și conștiința de sine moldovenească” [31, p.7]. În același context, este de remarcat că istoricul moscovit V.N. Vinogradov scria destul de explicit că Mihail Kogălniceanu (1817-1891) a fost scriitor, istoric și om politic și de stat român [32].

Nu este cazul să polemizăm în cazul de față cu Șornikov, voi prezenta doar un citat din opera lui Mihai Eminescu, care în articolul *Popor primitiv și tolerant*, publicat în 1876, scria: „Nici mai este astăzi cestiunea originii noastre, abstrăgând de la împrejurarea că o asemenea interesantă cestiune nu este de nici o importanță. Daci sau romani, romani sau daci: e indiferent, suntem români și punctum. Nimeni n-are să nevețe ce-am fost sau ce-am trebui să fim; voim să fim cea ce suntem – români ...” [33].

În privința lui Alexandru Donici voi apela la un studiu al unei autoare din Rusia. În referința 9 de la p.69 din studiul publicat de M.V. Domosilețkaia în anul 2009 autoarea scrie destul de limpede: „A.Donici (1806–1866) – poet român, traducătorul lui I.A. Krâlov și A.S. Pușkin” [34].

Referindu-se la patria de origine a moldovenilor, Șornikov scrie că aceasta a fost Maramureșul, o regiune muntoasă în Carpați. Acolo, „într-o regiune cu populație amestecată voloho-slavă, încă până la apariția statului moldovenesc a apărut etnosul moldovenesc”. Dar, afirmă în continuare autorul, „poporul moldovenesc s-a format în limitele statului Moldovenesc, în componența căruia Maramureșul nu a intrat niciodată”. Adică, etnosul moldovenesc s-a format într-un loc, iar poporul moldovenesc în alt loc. Însă, fraza următoare, comparată cu cele de mai sus, este total lipsită de logică și sens: „Teritoriul inițial al formării etnosului moldovenesc, nucleul etnic al poporului moldovenesc a devenit valea râului Moldova și teritoriul dintre râurile Suceava și Bistrița, de la mijlocul secolului al XV-lea – interfluviul Prut și Siret, iar un secol mai târziu, când capitala țării a fost transferată din Suceava la Iași – triumghiul dintre Carpații Răsăriteni și zona Codrilor mai la apus de Chișinău” [31, p.30]. Referința este făcută la lucrarea lui L.L. Polevoi [35, p.90]. Așadar, din afirmațiile lui Șornikov este foarte greu de aflat, unde totuși a apărut faimosul „etnos moldovenesc” – în Maramureș sau în valea râului Moldova?

Nu este clar nici conceptul autorului privind problema cine a trecut din Maramureș la est de Carpați: pe de o parte, autorul scrie că aceștia erau *volohi*, dar în același timp erau și *moldoveni* [31, p.31]. Dar din Maramureș au trecut nu doar *volohii*, afirmă autorul, ci și refugiații *slavi*, care au găsit la est de Carpați rămășițele locuitorilor ruși vechi (*остатки древнерусского населения*). Argumentul invocat de autor: legenda despre formarea Țării Moldovei unde este amintit rusinul Iațko. Șornikov invocă și spusele lui Simion Dascălul, fixate în *Cronica* lui Grigore Ureche, care afirma că „ieste făcută țara den doao limbi” și citează cu plăcere *Cronica* amintită unde se afirmă că Iațko „îndată s-au dus și el în Țara Leșască, de au dus rusi mulți și i-au descălecat pre apa Sucevei în sus și pre Siretiu despre Botoșani”. Cât privește cea de a doua limbă, Șornikov o trece categoric sub tăcere. Simion Dascălul spune însă destul de limpede că „ieste făcută țara den doauă limbi, de rumâni și de rusi ... ieste țara giuătate de rusi și giuătate de rumâni”. „Descălecare maramorășenilor” semnifică trecerea românilor la est de Carpați. „Și așa de sârgu s-au lătit rumânii în gios și rusii în sus” [36, p.28]. Evident, și cele 40% din populația slavă existentă în Țara Moldovei în secolul al XIV-lea, la care face referință Șornikov, sunt o invenție a istoriografiei sovietice [37, p.3-17]. Presupunerea lui P.Șornikov că „locuitorii Maramureșului, patria istorică a moldovenilor, se numeau pe sine moldoveni încă până la răscoala din 1359” [31, p.43] este total hazardată. În toate sursele istorice care se referă la locuitorii băștinași din Transilvania și Maramureș aceștia sunt desemnați cu termenul *valahi* [38] și cu alte derivate ale acestuia, ceea ce înseamnă *români*.

Așadar, P.Șornikov prezintă trunchiat informația oferită de Simion Dascălul, termenul *român* fiind totalmente omis. Evident că un asemenea mod de „investigare” a istoriei nu are nimic comun cu știința istorică. Faimoasele 40% de populație slavă inventate de L.Polevoi pentru jumătatea secolului al XIV-lea, când s-a format statul Țara Moldovei, sunt arbitrar transferate de Șornikov și pentru epoca lui Ștefan cel Mare. Dar transferate șmecherește: „În secolul al XIV-lea, scrie el, slavii constituiau 40%, iar peste un secol – doar o pătrime” [31, p.32]. Cu toate că erau mai puțini, afirmă Șornikov, „un loc onorabil în ierarhia valorilor etnice moldovenești a fost ocupat de limba slavonă. Unii moldoveni au deținut-o deja pentru că 40% din populația țării în epoca lui Ștefan cel Mare erau descendenți ai locuitorilor Rusiei Vechi – rusinii” [31, p.68]. Așadar, o pătrime din populația Moldovei, evident este vorba de 25%, erau slavi, iar 40% din ceilalți locuitori erau descendenți din rusini. Iată așa obținem cifra artificială de ... 65% pentru slavi și urmașii acestora pe timpul domniei lui Ștefan cel Mare.

În închipuirile lui Șornikov, în Moldova medievală se vorbea în „limba rusă”, iar cercul știutorilor acestei limbi nu se limita doar la călugării cărturari și diecii cancelariei domnești. El este încrezut că limba rusă era deținută de boierime, iar dintre domni invocă doar două exemple: domnii Moldovei Ștefan I și Ștefan cel Mare. Mai mult chiar, autorul declară despre funcționarea limbii ruse paralel cu „limba moldovenească”,

inclusiv în viața de zi cu zi. Și Șornikov încheie: „Deținerea în masă a limbii slave a reprezentat o trăsătură specifică etnoculturală a moldovenilor, care i-a distins de valahii Transilvaniei și de munteni. Alături de comunitatea credinței ortodoxe, bilingvismul masiv al moldovenilor a contribuit la formarea orientării geopolitice estice a poporului moldovenesc” [31, p.36]. Așadar, numai bilingvismul „moldovenilor” [31, p.68] este visul de aur al lui Șornikov. Dar toate cele scrise de autor nu sunt nimic mai mult decât declarații și lozinci politice, care reflectă doleanțele de astăzi ale moldoveniștilor: egalizarea statutului limbii ruse cu statutul limbii române; bilingvismul moldovenilor, dar nu și al celorlalte comunități etnice vorbitoare de limbă rusă.

Referindu-se la rolul bisericii din Moldova, Șornikov afirmă că aceasta, în persoana mitropolitului Varlaam, a realizat traducerea *Cazaniei* (1637) și tipărirea acesteia în *limba moldovenească* (1643) [31, p.64]. Într-adevăr, prinosul bisericii din Moldova a fost extraordinar de mare, dar în promovarea ... *limbii române*. Voi invoca aici doar câteva exemple. Mitropolitul Moldovei Varlaam în a sa *Carte românească de învățătură*, care a văzut lumina tiparului în anul 1643, scria că a fost tipărită „cu zisa și cu toată cheltuiala lui Vasile Voivodul și Domnul Țării Moldovei. Di în multe scripturi tălmăcită. Di în limba slovenească pre *limba romeniască*. De Varlam Mitropolitul de țara Moldovei în tiparul domnesc” [39]. Același Varlaam în *Răspunsul împotriva catehismului calvinesc* (1645) se adresa către „credincioși pravoslavnici și adevărați fii svintei ai noastre besearci apostolești, iubiți creștini și cu noi de un neam român, pretutindirea tuturor ce să află în părțile Ardealului” [40, p.185]. Sfântul Mitropolit mai sublinia că acel *Catehismus calvinesc* „au ajuns și la noi, la *românii* din Țara Moldovei și din Țara Românească” [40, p.190]. Așadar, mitropolitul Varlaam a tipărit o *Carte românească de învățătură* în *limba română*, nu în „limba moldovenească”.

Într-o altă *Carte românească de învățătură*, cunoscută mai ales ca *Pravila* lui Vasile Lupu, tipărită la 1646, se preciza că a fost „tălmăcită di în limba ilenească pre *limba românească*”. De asemenea, în *Cuvânt depreună cătră toată seminția rumânească la Dumnezăiasca Liturghie*, tipărită „la svânta Mitropolie în Iaș, mesiță mai, în anul 7187” (1679), un alt mare cărturar al Țării Moldovei, mitropolitul Dosoftei, scria: „dăruim și noi acmu deodată acest dar *limbii rumânești*, svânta *Liturghie*, scoasă pre *limbă rumânească* de pre elinească, de laudă lui Dumnezău să-nțaleagă toț carii nu-nțaleg sârbește sau elinește” [41, p.5-6].

Sintagmele *limba moldovenească* și *limba română* erau utilizate de către cărturarii din Țara Moldovei începând cu mitropolitul Grigore Ureche, Varlaam, mitropolitul Dosoftei, Miron Costin, Dimitrie Cantemir și alții [42, p.70-72]. Dar ele erau utilizate în calitate de termeni interschimbabili și nu pentru a demonstra existența a două limbi diferite, moldovenească și română. Spre exemplu, cărturarul moldovean Dimitrie Cantemir folosea într-o singură propoziție și sintagma *limba moldovenească*, și sintagma *limba română*. De exemplu, în *Hronicul vechimei a Romano-Moldo-Vlahilor* D.Cantemir afirmă următoarele: „... de vreme ce și *limba moldovenească* și a tuturor românilor, aiave mărturisește mare și multă amestecare acestor neamuri să fie avut: de la carele și ei nu puține cuvinte s-au împrumutat, și ales trăitorii despre Nistru, carii fără seamă multe rusești cuvinte în *limba românească* amestecă, precum și astăzi se vede” [43, p.363].

Așadar, moldoveniștii contemporani în zadar caută argumentarea ideilor lor năstrușnice în opera remarcabililor cărturari moldoveni din epoca medievală și din cea modernă. Și dacă lucrurile stau anume așa, cărturarii moldoveni din secolul al XVII-lea au tipărit cărțile lor în limba română, atunci unde a apărut pretinsa „limbă literară moldovenească”, care s-ar fi format în secolele XVI-XVII, iar în definitiv – către a doua jumătate a secolului al XIX-lea, despre care se scrie într-un dicționar lingvistic enciclopedic editat la Moscova în anul 1990 [44]?

Românii în descrierile cărturarilor din Rusia secolului al XIX-lea

Una dintre descrierile Țărilor române de la începutul secolului al XIX-lea aparține scriitorului și geografului Ignatie Iakovenko [45], care, conform afirmațiilor sale, a locuit un timp îndelungat în Țara Românească. Cu toate că îi numește pe locuitorii Țării Românești *valahi*, iar pe cei din Molodva moldoveni și îi sfătuie pe ultimii să renunțe la limba lor, fiindcă în această limbă nu sunt tipărite cărți cât de cât remarcabile, cu excepția unor cărți religioase [46, p.87; 47, p.140], el era absolut convins că „poporul valah și moldovean ... alcătuiește o națiune aparte” [46, p.86-87]. Aceeași idee este expusă de autor și într-o altă lucrare, unde, referindu-se la întâlnirea țarului rus Alexandru I (1777-1825) cu împăratul Francisc I al Austriei (1768-1835), care a avut loc pe 24 septembrie 1823 la Cernăuți [47, p.134], sublinia că boierii valahi se consolează cu gândul că în rezultatul acestei întâlniri vor avea loc schimbări spre binele „întregului popor din cnezatele Moldova și Valahia” [47, p.132]. Cu toate că utilizează permanent termenul *valah* pentru desemnarea locui-

torilor și Valahia pentru desemnarea țării, autorul ne spune destul de limpede că înșiși locuitorii se numesc pe ei *români*, iar țara lor – *Țara Românească* [46, p.8]. Evident că și sintagma *limba valahă* [47, p.2,29,170], utilizată de autor, lipsea din vocabularul localnicilor, care își numeau limba vorbită, încă din timpuri imemorabile, *limba română*.

Un alt autor care a călătorit în prima jumătate a secolului al XIX-lea în Țările române a fost Anatolie Demidov, membru al Academiei Imperiale de Științe și Arte din Sankt Petersburg, membru al academiilor din Paris, München și Stockholm, lucrarea căruia a fost publicată în 1840 mai întâi în limba franceză, apoi la 1853 în limba rusă. Pentru autor nu era nicio îndoială că românii (valahii) erau urmașii romanilor [48, p.120]. Aflându-se în Țara Românească, dânsul a văzut cum locuitorii interpretau diferite dansuri, printre care și *Hora Roumaniaska* (așa este scris, în grafie latină, în originalul publicat în limba rusă–*I.E.*), pe care o consideră o moștenire romană [48, p.133]. Referindu-se la numele locuitorilor, autorul preciza că dacă o să-i întrebați pe locuitori cum se numesc, ei o să vă spună că ei se numesc pe sine români, iar țara lor se numește Țeara Românească (Тeara Руманеска în originalul rusesc–*I.E.*) [48, p.145-146]. Același autor mai sublinia că la Iași se află o tipografie care, pe lângă cărțile tipărite în limba română (în originalul în limba rusă a lucrării, Руманского языка–*I.E.*), tipărește și cărți în limbile rusă, franceză și noua greacă [48, p.200]. În continuare, A.Demidov scrie că și locuitorii din Moldova vorbesc aceeași limbă, română (валашский), ca și cei din Țara Românească, numai că, preciza el, limba română o vorbesc doar locuitorii simpli, boierii vorbesc în noua greacă și în franceză [48, p.241]. Autorul utilizează de mai multe ori termenul *moldovean* pentru desemnarea locuitorilor – молдаванское дворянство [48, p.200] (dvorenimea moldovenească), молдаванский воевод [48, p.203] (voievodul moldovenesc), молдаванские крестьяне [48, p.212] (țărani moldovenești), молдаванский народ [48, p.217] (poporul moldovenesc), dar și pentru desemnarea solului – молдаванская почва [48, p.222] (solul moldovenesc), a unităților de măsură – молдаванская сажень [48, p.227] (stânjenul moldovenesc), молдаванский карантин [48, p.243] (carantina moldovenească). Toate aceste sintagme utilizate de autor, inclusiv aceea de молдаванский народ (poporul moldovenesc), indică faptul că este vorba despre locuitorii și toate celelalte (solul, stânjenii) ce aparțin Țării Moldovei; însăși sintagma *молдаванский народ* nu are o conotație etnică, prin care acesta s-ar deosebi de locuitorii din Țara Românească.

Autorul observa unele diferențe ale aspectului fizic al moldovenilor, care, în opinia sa, îi deosebea de românii din Țara Românească, dar el niciodată nu a afirmat că acestea erau două popoare diferite. Spre exemplu, limba vorbită în Moldova și în Țara Românească este „aproape exact la fel” (*почти совершенно одинакий*) [48, p.241]. După autor, exteriorul locuitorilor Țării Românești este mai frumos, pe când fețele moldovenilor sunt mai puțin plăcute, ei au părul lung, nu se bărbieresc și nu-și tund bărbile [48, p.239], ceea ce a lăsat o impresie neplăcută autorului. Trecând în Basarabia pe la vama de la Sculeni, autorul menționa că unicii reprezentanți ai locuitorilor de aici pe care i-a văzut, cu toate că ulterior el a fost și la Chișinău, au fost vizitii. Conform observațiilor sale, ei nu se deosebesc cu nimic de moldoveni, adică de locuitorii din dreapta Prutului, doar că pe fețele lor, a vizitiiilor, nu se observă acea asprime care este caracteristică pentru locuitorii din Moldova. De asemenea, fețele lor sunt mai largi decât la moldoveni, culoarea feței este mai albă, bărbile și părul sunt blonde, pe când la moldoveni sunt negre [48, p.243].

Destul de interesantă este și opinia lui Iurie Venelin (numele adevărat Gheorghe Guța) (1802-1839), un cărturar rusin din Carpați. Fiind din zona Carpaților, el remarca (desigur, în cunoștință de cauză) că numele cu care se identifică *volohii* pe ei înșiși este *rumun*, volohi (vlahi) i-au numit slavii (bulgarii și sârbii) și alte popoare vecine [49, p.760]. Venelin spune destul de clar că Transilvania este locuită de volohi (români) [49, p.652]. În același timp, el menționa că, în pofida faptului că volohii folosesc numele romanilor pentru a se identifica, o parte din același popor latino-voloh a adoptat o altă denumire, locală – *moldovean*, de la numele râului și după Țara Moldovei, iar limba lor, reală românească, o numesc moldovenească [49, p.208]. Cu alte cuvinte, Iu.Venelin este absolut conștient de faptul că volohii-români, de la un anumit moment al istoriei lor, ținând cont de numele țării, Moldova, au început să se numească moldoveni, iar limba lor, reală românească, au început s-o numească moldovenească. Dar nicio aluzie la faptul că moldovenii ar fi alții decât românii sau că limba moldovenească ar fi alta decât limba română.

Exact așa a procedat și istoricul din Rusia de origine bulgară S.N. Palauzov (1818-1872), care își intui-lează lucrarea *Statele românești Moldova și Valahia ....*, iar Capitolul VI al lucrării este denumit *Soarta Țărilor române în timpul Eteriei grecești*, precizând că Țările române sunt Moldova și Valahia. Mai mult

chiar, S.Palauzov scria că în spațiul dintre Nistru și Tisa locuiește un popor care își numește teritoriul pe care locuiește *Țara Rumânească*, cu explicația *Землей Румынов*, iar pe ei se numesc *români* [50, p.1]. De asemenea, este foarte important a sublinia faptul că în anii 1853-1856 S.Palauzov s-a aflat în Țările române. Deci, când scria cartea sa, care pe 10 ianuarie 1859 a primit permisiunea cenzorului de a fi publicată, știa, către acest timp că Vlaho-Moldavia, ca o entitate unică, poartă numele general de *România* [50, p.2]. Referindu-se la locuitorii Basarabiei, S.Palauzov scrie destul de limpede despre „populația românească a Basarabiei” [50, p.14].

Sintagma Țările române în opinia cărturarilor medievali, a savanților din epoca modernă și din cea contemporană

După cum s-a arătat în prima parte a acestui studiu, moldoveniștii actuali declară „neștiințifică” sintagma *țările române*, declarație care nu are niciun suport, fiindcă această sintagmă este utilizată de cărturarii români încă din secolul al XVII-lea. Spre exemplu, Gheorghe Brancovici (1645-1711), cronicar transilvănean, care și-a redactat opera în limbă română, sârb de origine, referindu-se la plata tributului către Poartă scria în a sa *Cronică românească* redactată în 1684-1688 că „amândoaia Țările rumânești an început a da haraci lui Silim, împăratul turcesc” [51, p.72]. Cred că bătrânul cronicar, care și-a redactat opera la sfârșitul secolului al XVII-lea, nici nu a bănuț că un oarecare Șornikov, la începutul secolului al XXI-lea, o să-i considere sintagma *țările rumânești* antiștiințifică.

Nici marele cărturar moldovean Dimitrie Cantemir nu a bănuț așa ceva: el a argumentat ideea existenței a unei Țări Românești unice încă înainte de constituirea celor trei state, „care apoi s-au împărțit în Moldova, Muntenescă și Ardealul” [29, p.43]. El a fost primul istoric din Moldova care a utilizat locuțiunea *Țările românești*: unul dintre compartimentele *Hronicului* așa și este intitulat: *Hronicon Daco-Romanii adică a Țărâlor românești* [29, p.158], altul „care arată statul Țărilor românești de după prada lui Batie hanul ...” [20, p.530]. Mai mult chiar, Dimitrie Cantemir utilizează opera cronicarului bizantin Ioan Zonaras (1074-1159) și traduce una dintre expresiile în limba greacă (*τάς Ρώμαϊνάς χώρας*) utilizate de acesta, anume – „*țările românești*”, explicând că este vorba de acele „de peste Dunăre, adică a Dachii măluroasă și muntoasă, căci cea Mediterania, adică Ardialul ...” [20, p.33].

Cronografia din Țara Românească de asemenea cunoaște această sintagmă. Spre exemplu, Radu Popescu în *Istoriile domnilor Țării Românești*, referindu-se la evenimentele din timpul domniei lui Mihnea al III-lea Radu (1658-1659), îl amintește pe „Constantin vodă (Constantin Șerban–I.E.) al nostru *rumânesc*” [52, p.121], menționând și împrăștierea oștilor „*pen Țările rumânești*” [52, p.124]. Atunci când relatează despre porunca Porții adresată domnului Țării Românești Grigore I Ghica (1660-1664) și domnului Moldovei Eustratie Dabija (1661-1665) „ca să meargă iar la oaste spre Buda”, Radu Popescu îi numește pe ambii „*domnii rumânești*” [52, p.131].

Așadar, pentru cărturarii din Țara Românească, Transilvania și din Moldova din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, care și-au redactat opera în limba română, utilizarea sintagmei „*țările române*” era un lucru obișnuit, sintagmă care nicidecum nu poate fi apreciată drept antiștiințifică.

Este de amintit că locuțiunea *țările române* era utilizată și în publicațiile sovietice, iar unul dintre autorii care au utilizat-o încă în anul 1974 nu este decât Mihail Guboglu [53], redactorul moscovit al cărții *Молдаване*, publicate la Moscova în anul 2010 [54]. De asemenea, în anul 1961 istoricul V.N. Vinogradov publică lucrarea *Rusia și unirea Țărilor Române* (Россия и объединение Румынских княжеств) [55], evident Țările române fiind Moldova și Țara Românească.

Sintagma respectivă este utilizată și de către istoricii occidentali. Spre exemplu, D.Obolensky, referindu-se la procesul de etnogeneză pe teritoriile Valahiei, Moldovei și Transilvaniei, sublinia că după retragerea aureliană aici a decurs un proces foarte complicat care a creat condiții pentru formarea *poporului român* [56, p.220]. Autorul utilizează și locuțiunile *două state românești* [56, p.221,274,275], având în vedere Moldova și Valahia, *conducătorii români* [56, p. 274,365,394,395], pentru domnii Moldovei și Valahiei, *cultura românească, mănăstirile românești, arhitectura românească* [56, p.276,278,324], de asemenea având în vedere Moldova și Țara Românească.

În aceeași cheie gândesc și savanții din Rusia contemporană. M.V. Domosilețkaia nu consideră că sintagma *țările române* (румынские княжества) este antiștiințifică și o utilizează în studiile sale [34, p.96]. Sintagma *țările române* (румынские земли) este utilizată și de alți doi specialiști în materie, A.I. Kolin

(Chișinău) și A.S. Stăkalin (Moscova) [57, p.182]. Locuțiunea este utilizată și de autorii manualelor editate în Rusia. Spre exemplu, V.N. Șaidurov, în manualul său publicat la Sankt Peterburg în anul 2008, consacrat istoriei statelor din Europa Centrală și de Est, utilizează sintagma *țările române* (румынские княжества) [58, p.82]. Un alt specialist din Rusia, lingvistul T.G. Bitkova, în unul dintre studiile sale menționa că pe parcursul câtorva secole *țările române* (румынские земли, румынские княжества) s-au aflat sub puterea Imperiului Otoman. De asemenea, autoarea afirmă că o perioadă de timp „limba română a utilizat alfabetul chirilic” [59, p. 5]. Sintagma *țările române* este utilizată și de V.G. Cețova, care explică destul de limpede ce subînțelege ea acum prin sintagma „teritoriile țărilor române”, precizând: România și Republica Moldova [60, p.358-364; 61], de autorul amintit mai sus V.N. Vinogradov, într-un studiu publicat în 2012 [62, p.6], în teze de doctorat susținute în Rusia [63, p.14].

În renumita revistă a Institutului de slavistică din Moscova, *Славяноведение*, în anul 2013 a fost publicat articolul autoarei din România Ileana Căzan, titlul căruia conținea sintagma *țările române* (румынские земли), sintagmă care nu a fost considerată antiștiințifică de către prestigiosul colegiu de redacție al acestei reviste [64, p.3-13].

Tineretul studios din Sankt Peterburg de asemenea utilizează această locuțiune. Mă refer aici la un eseu axat pe tema *Rivalitatea ruso-austro-otomană și consecințele pentru principate*, realizat de Anastasia Rostova și plasat pe Internet în aprilie 2015, eseu în care sunt utilizate sintagmele *spațiul românesc* (румынское пространство) și *țările române* (румынские княжества) [65].

Editurile militare din Rusia, care publică compilații la *Istoria Universală*, de asemenea utilizează expresia *țările române*. În una dintre acestea se afirmă că următoarea etapă a istoriei românești începe odată cu formarea *țărilor române* Valahia și Moldova [66].

De asemenea, Biserica Ortodoxă Rusă recunoaște sintagma *țările române* (румынские княжества); unul dintre compartimentele capitolului dintr-un studiu de sinteză se numește *Biserica în Țările române până la robirea turcească* (Церковь в румынских княжествах до турецкого порабощения). În același context se utilizează sintagmele *mitropoliile românești* (румынские митрополии), *mitropoliții români* (румынские митрополиты), avându-se în vedere Mitropolia Țării Românești și Mitropolia Moldovei. Este amintit și Ioan Neculce, „*cronicarul român* din secolele XVII-XVIII”. În general, autorul capitolului respectiv nici nu utilizează termenul *moldoveni* pentru a desemna locuitorii Moldovei, ci numai termenul *români* [67; 68].

Șornikov scrie că în anii 30 ai secolului al XIX-lea a fost pus în circulație un dublu etnonim „valaho-români” [31, p.8]. Dar acesta nu este un etnonim dublu; după cum s-a atenționat și mai sus, *român* este nu altceva decât corespondentul în limba română a termenului *valah*.

De menționat și faptul că pentru sublinierea identității moldovenilor și a românilor sursele istorice fac uz și de sintagma *moldoveni români*. Spre exemplu, în *Memorandumul celor Trei Scaune din Transilvania* din mai 1648 populația Moldovei este numită „*moldoveni români*” („*moldovai olahok*”) [69, p.212-213]. Și aceasta, cum sublinia într-o publicație din anul 1838 realizată la Iași elevul Academiei Mihăilene, pitarul V.Popescu-Scriban, fiindcă „*moldovenii sunt de nație români*”. De asemenea, acesta utiliza și formula *Moldo-România*, pentru că, argumenta el, este locuită de români [70, p.12,19].

Șornikov continuă vechea tradiție a istoriografiei sovietice despre tendințele elitei politice moldovenești de a intra în componența Rusiei [31, p.69]. În realitate, adresările unor domni, ale boierimii moldovene și ale clerului către statele creștine, catolice sau ortodoxe, Polonia, Imperiul Habsburgilor sau Rusia nu au urmărit niciodată intrarea în componența acestora, ci doar protecția statelor creștine mai puternice [71, p.135-151; 72, p.205-228].

În cadrul relațiilor moldo-ruse, Rusia, după primirea lui Bogdan Hmelnițki și a Oastei Zaporojene „sub mână înaltă a țarului”, ceea ce nicidecum nu semnifica „reunirea Ucrainei cu Rusia” [73, p.75-84; 74, p.184-215], întărește speranța elitei politice moldovenești de a înlătura suzeranitatea otomană. În opinia boierimii moldovene, Rusia apare, pe de o parte, ca simbol al puterii, iar, pe de altă parte, ca eliberator al popoarelor creștine din Balcani de sub suzeranitatea/dominația otomană. Fundamentul ideologic al acestui act, apreciat de popoarele creștine doar ca un act creștinesc din partea Rusiei ortodoxe, este religia comună, care însă nu-i acorda Rusiei dreptul de a îngloba aceste teritorii în posesiunile sale. Ideologia creștină îi oferea, în concepția elitei politice moldovenești, doar dreptul de eliberator și prieten al țării eliberate de sub suzeranitatea otomană, care urma să-și continue existența în condiții de libertate față de orice putere străină. În locul acestui dezechilibrat urmărit de clasa politică din Moldova și de domnul ei, mai multe generații de istorici, mai ales în perioada

sovietică, au creat și promovat cu insistență mitul despre așa-zisele intenții ale elitei politice locale de a alipi Țara Moldovei la Rusia, de a intra în componența acesteia.

Concluzii

Sursele istorice atestă cu lux de amănunte că cu termenul *vlah* și cu derivate ale acestuia erau desemnați românii, populație locală din Transilvania, Moldova și din Țara Românească. Denumirea de moldoveni (boierii noștri moldoveni) nu indica la apartenența etnică a boierilor, ci la faptul că ei sunt vasalii domnului și slujesc statul căruia îi aparțin, Țara Moldovei. Studiind disciplina *Istoria românilor* noi nu studiem istoria unui popor străin, ci istoria noastră, a românilor din Moldova, român fiind și Bogdan I Întemeietorul, care a înlăturat dominația maghiară și a obținut independența țării. Străinii care au vizitat Moldova și Țara Românească i-au considerat pe moldoveni și pe munteni o singură națiune. Ambele țări au fost și sunt considerate *țări românești*, iar limba vorbită în ele – limba română, lucru recunoscut în trecut, dar și astăzi, de reprezentanți de vază ai științei istorice și lingvistice, inclusiv din Rusia, dar nu de moldoveniști din Republica Moldova.

Referințe:

1. ГРОСУЛ, В. *Проблема этногенеза молдаван* [Accesat: 15.06.2018]. Disponibil: (<http://enews.md/articles/view/4432/>)
2. Ioan Mihaly de Apșa. *Diplome maramureșene din secolul al XIV-lea și al XV-lea*. Sighetul Marmației, 1900.
3. *Documenta Romaniae Historica, D. Relații între Țările române, vol. I, (1222-1456)*. Volum întocmit de acad. Ștefan Pascu, Constantin Cihodaru, Konrad G. Gundisch, Damaschin Mioc, Viorica Perivan. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1977.
4. *Texte românești din secolul al XVI-lea*. I. Catehismul lui Coresi, II. Pravila lui Coresi, III. Fragmentul Todorescu, IV. Glosele Bogdan, V. Prefețe și epiloguri, Ion Gheție (coord.) Ediții critice de Emanuela Buză, Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu, Ion Gheție, Alexandra Roman Moraru, Florentina Zgraon. București: Editura Academiei Române, 1982.
5. *Documenta Romaniae Historica, A. Moldova. Vol.XXIII (1635-1636)* / Volum întocmit de Leon Șimanschi, Nistor Ciocan, Georgeta Ignat și Dumitru Agache. București: Editura Academiei Române, 1996.
6. *Documenta Romaniae Historica, A. Moldova. Vol.XXIV (1637-1638)* / Volum întocmit de C.Cihodaru și I.Caproșu. București: Editura Academiei Române, 1998.
7. *Documenta Romaniae Historica, A. Moldova. Vol.XXVI (1641-1642)* / Volum întocmit de I.Caproșu. București: Editura Academiei Române, 2003.
8. *Documente privitoare la istoria orașului Iași*. Volumul III, Acte interne (1691-1725). Iași: Dosofoei, 2000.
9. *Documente privitoare la istoria orașului Iași*. Volumul II, acte interne (1661-1690) / Volum întocmit de Ioan Caproșu. Iași: Dosofoei, 2000.
10. *Documenta Romaniae Historica, A. Moldova. Vol.XXVI (1641-1642)* / Volum întocmit de Ioan Caproșu. București: Editura Academiei Române, 2003.
11. *Documenta Romaniae Historica, A. Moldova. Vol.VIII, (1585-1592)* / Volum întocmit de Ioan Caproșu. București: Editura Academiei Române, 2014.
12. *Documente privitoare la istoria orașului Iași*. Volumul I, acte interne (1408-1660) / Volum întocmit de Ioan Caproșu și Petronel Zahariuc. Iași, 1999.
13. EREMIA, I. *Politica – instrument de formare a unei noi națiuni: „națiunea civică moldovenească”*, Chișinău: Lexon-Prim, 2018.
14. *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova. Vol. II (1449–1486)* / Volum întocmit de Leon Simanschi, Georgeta Ignat, Dumitru Agache. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1976.
15. *Istoria Moldovei*. Vol.1. Chișinău, 2016.
16. CĂPRĂROIU, D. Din nou despre originea oltenească a voievodului Bogdan I. În: *Românii în istoria Europei*. Vol.I. Târgoviște: Cetatea de Scaun, 2013, p.70-86 [Accesat: 15.06.2016]. Disponibil: <http://gulevich.net/statiy.files/a/a7.files/din-nou-despre-originea-olteneascc483-a-voievodului-bogdan-i.pdf>
17. DODON, I. *Identitatea și istoria sint pilonii statalității moldovenești* [Accesat: 15.06. 2018] Disponibil: (www.presedinte.md/rom/comunicate-de-presa/igor-dodon-identitatea-si-istoria-sint-pilonii-statalitatii-moldovenesti)
18. BOGDAN, I. *Documentele lui Ștefan cel Mare*, Volumul II. București: Atelierele Gragice Socec & Co., Societate anonimă, 1913.
19. COSTIN, M. De neamul moldovenilor, din ce țară au ieșit strămoșii lor. În: M.Costin. *Opere*. Chișinău: Literatura Artistică, 1989, p.320.

20. CANTEMIR, D. *Hronicul vechimei a Romano – Moldo –Vlahilor*. Vol.II. Ediție îngrijită, studiu introductiv, glosar și indici de Stela Toma. București: Minerva, 2000.
21. Ioan ZOBA din Vinț. *Sicriul de aur*. Sebeș, 1683. [Accesat: 12.08.2018] Disponibil: <https://tiparituriromanesti.wordpress.com/2013/08/05/sicriul-de-aur-sebes-1683/>
22. BRANCOVICI, Gh. *Cronica Românească*. Editie critică de Damaschin Mioc și Marieta Adam-Chiper. Studiu introductiv de Damaschin Mioc. București: Editura Academiei Republicii Socialiste Romaltia, 1987, p.22,38,42,43. [Accesat: 15.08.2018] Disponibil: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/5f/Gheorghe_Brancovici_-_Cronica_rom%C3%A2neasc%C4%83.pdf
23. *Galerie foto-document 14 mai – comemorarea protopopului brașovean Radu Tempea, unul dintre primii cronicari români din Transilvania*. Extras din Gramatica limbii române, alcătuită în sec.XVIII – despre latinitatea românească. [Accesat: 11.07. 2018] Disponibil: <https://www.activenews.ro/prima-pagina/Galerie-foto-document-14-mai-comemorarea-protopopului-brasovean-Radu-Tempea-unul-dintre-primii-cronicari-romani-din-Transilvania.-extras-din-Gramatica-limbii-romane-alcatuuta-in-sec.-XVIII-despre-latinitatea-romaneasca-38025>
24. КАНТЕМИР, Д. *Описание Молдавии: Факсимиле, латинский текст и русский перевод Стурдзовского списка* / Сост. и общая ред. Н.Л. Сухачева; предисл. А.Ешану и П.Балмуша; подготовка текста С.Д. Клейнер и Н.Л. Сухачева; пер. с лат. А.В. Андреева и Е.В. Шевцовой; Комментар. В.Ешану и А.Ешану. СПб.: Нестор-История, 2011.
25. CANTEMIR, D. *Descrierea Moldovei* [Accesat: 15.06.2018]. Disponibil: <https://1md.online/ro/moldova/cultura/103-dimitrie-cantemir-descrierea-moldovei>
26. CANTEMIR, D. *Descrierea Moldovei* / Traducere după originalul latin de Gh.Guțu. Introducere de Maria Holban. Comentariu istoric de N.Stoicescu. Studiu cartografic de Vintilă Mihăilescu. Indice de Ioana Constantinescu. Cu o notă asupra ediției de D.M. Pippidi. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1973.
27. CANTEMIR, D. *Descrierea Moldovei*. Chișinău: Litera; București: Litera Internațional, 2001.
28. VASILE, P.D. *Cantemir despre unitatea limbii vorbite în Moldova, Muntenia și Ardeal* [Accesat: 15.06.2018] Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/D%20Cantemir%20despre%20unitatea%20limbii%20vorbite.pdf
29. CANTEMIR, D. *Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor*. Volumul I. Ediție îngrijită, studiu introductiv, glosar și indici de Stela Toma. București: Minerva, 1999,
30. БОГДАН I. În: *Православная энциклопедия*. [Accesat: 15.09.2018] Disponibil: <http://www.pravenc.ru/text/149449.html>
31. ШОРНИКОВ, П.М. *Молдавская самобытность*: Монография. Тирасполь: Издательство Приднестровского университета, 2007.
32. ВИНОГРАДОВ, В.Н. *КОГЭЛНИЧАНУ Михаил* [Accesat: 15.09.2018]. Disponibil: <https://slovar.cc/enc/bse/2005350.html>
33. EMINESCU, M. *Popor primitiv și tolerant* [Accesat: 21.08.2018] Disponibil: <http://www.vistieria.ro/Epoca-moderna/Istoria-romanilor-Articole/Articole-Epoca-moderna/>
34. ДОМОСИЛЕЦКАЯ, М.В. Изучение румынского языка и культуры румын в России (XIX – начало XX вв.). В: *Балканское языкознание: Итоги и перспективы* (Материалы румынско-русского симпозиума, Санкт-Петербург, 2–3 октября 2009 г.) / Отв. ред. Н.Л. Сухачев. СПб.: Наука, 2009. 338 с. (ACTA LINGUISTICA PETROPOLITANA – Труды Института лингвистических исследований РАН / Отв. редактор Н.Н. Казанский. Т. V. Ч. 1) [Accesat: 11.12.2017]. Disponibil: https://alp.iling.spb.ru/static/alp_V_1.pdf
35. ПОЛЕВОЙ, Л.Л. *Очерки исторической географии Молдавии XIII–XV вв.* Кишинев: Штиинца, 1979.
36. *Letopiseșul Țării Moldovei* / Îngrijirea textelor, prefățarea letopiseșelor, glosar și indici de Tatiana Celac. Chișinău: Hiperion, 1990.
37. EREMIA, I. Demografie și politică la Est de Carpați în secolul al XIV-lea: aspecte istoriografice. În: *Studia Universitatis Moldaviae*. Revistă științifică a Universității de Stat din Moldova, 2013, nr.4(64).
38. ПОП, И.-А. Марамуреш в XIV в.: этническое и конфессиональное взаимодействие. В: *Петербургские славянские и балканские исследования*, 2010 [Accesat: 13.06.2017]. Disponibil: https://history.spbu.ru/files/departments/nauchniy/Studia_2010_1.pdf
39. *Cazania lui Varlaam*. Iași, 1943. [Accesat: 15.09.2018]. Disponibil: <https://tiparituriromanesti.wordpress.com/2011/12/04/cazania-lui-varlaam-iasi-1643/>
40. VARLAAM. *Opere. Răspunsul împotriva catehismului calvinesc*. Ediție critică, studiu filologic și studiu lingvistic de Mirela Teodorescu. București: Minerva, 1984.
41. DOSOFTEI. *Dumnezeiască Liturghie*. 1679. Ediție critică de N.A. Ursu. Cu un studiu introductiv de Înalt Prea Sfințitul Teoctist Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Sucevei. Iași: Mitropolia Moldovei și Sucevei, 1980
42. ARVINTE, V. *Român, românesc, România*. Studiu filologic. Ediția a III-a, definitivă. Iași: Casa Editorială Demiurg, 2008.

43. CANTEMIR, D. *Hronicul vechimei a Romano-Moldo-Vlahilor*. București, 1901.
44. *Лингвистический энциклопедический словарь* / Главный редактор В.Н. Ярцева, Москва: Советская Энциклопедия, 1990 (<http://tapemark.narod.ru/les/305b.html>)
45. Большая биографическая энциклопедия [Accesat: 15.12.2018] Disponibil: https://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_biography/132229/%D0%AF%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE
46. ЯКОВЕНКО, И.П. *Нынешнее состояние турецких княжеств Молдавии и Валахии и Российской Бессарабской области с картою: Изображенное в письмах, с историческим и статистическим описанием сих земель, нравов, обычаев и домашнего быта тамошних жителей с росписями всех бывших донныне в Молдавии и Валахии господарей и с объяснением разных чинов и их должностей* / Соч. Игнатия Яковенка. Санкт-Петербург: Типография Александра Смирдина, 1828.
47. ЯКОВЕНКО, И.П. *Молдавия и Валахия с 1820 по 1829 год: в письмах Игнатия Яковенка*. Санкт-Петербург: Типография Н.Греча, 1834.
48. ДЕМИДОВ, А.Н. *Путешествие в Южную Россию и Крым через Венгрию, Валахию и Молдавию, совершенное в 1837 году Анатолием Демидовым...* Москва, 1853.
49. ВЕНЕЛИН, Ю.И. О происхождении славян вообще и россов в особенности. В: Венелин Ю.И. *Истоки Руси и славянства* / Сост., предисл. и коммент. П.В. Тулаев / Отв. ред. О.А. Платонов. Москва: Институт русской цивилизации, 2011.
50. ПАЛАУЗОВ, С.Н. *Румынские господарства Валахия и Молдавия в историко-политическом отношении*. Санкт-Петербург: Типография И.Глазунова и К°, 1859.
51. BRANCOVICI, Gh. *Cronica românească*. Ediție critică de Damaschin Mioc și Marieta Adam-Chiper. Studiu introductiv de Damascin Mioc. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1987. [Accesat: 12.10.2018] Disponibil: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/5f/Gheorghe_Brancovici-Cronica_rom%C3%A2neasc%C4%83.pdf
52. Radu POPESCU vornicul. *Istoriile domnilor Țării Românești*. Introducere și ediție critică întocmite de Const. Grecescu. București: Editura Academiei Republicii Populare Române, 1963.
53. Два указа (1801 г.) и «Священный рескрипт» (1802 г.) связанные с русско-турецко-румынскими отношениями. В: *Восточные источники по истории народов юго-восточной и центральной Европы*. Том 3. Москва: Институт Востоковедения, 1974. [Accesat: 15.10.2018]. Disponibil: http://drevlit.ru/docs/turky/XIX/1800-820/Selim_III/Dva_Ukaza_i_Sv_reskript/pred.php (http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/Turk/XIX/1800-1820/Selim_III/Dva_Ukaza_i_Sv_reskript/pred.htm)
54. *Молдаване* / Отв. ред. М.Н. Губогло, В.А. Дергачев; Ин-т этнологии и антропологии им. Н.Н. Миклухо-Маклая РАН; Институт культурного наследия АН Молдовы. Москва: Наука, 2010.
55. ВИНОГРАДОВ, В.Н. *Россия и объединение румынских княжеств*. Москва: Изд-во Академии наук СССР, 1961.
56. БОЛЕНСКИЙ, Д. *Византийское содружество. Шесть византийских портретов* (traducere din limba engleză) [Accesat: 15.10.2018]. Disponibil: <http://geosh.ru/wp-content/uploads/2016/03/pdf>
57. КОЛИН, А.И., СТЫКАЛИН, А.С. Новые сведения о жизни и деятельности ростовского профессора А.И. Яцимирского. В: *Новое прошлое • The New Past*, 2016, №4. [Accesat: 20.09.2018]. Disponibil: <http://newpast.sfedu.ru/upload/iblock/a4c/The%20New%20Past%204%2012.pdf>
58. ШАЙДУРОВ, В.Н. *История стран Центральной и Восточной Европы с древнейших времен до конца XX в.* Учебное пособие. Санкт-Петербург: Издательство «Осипов», 2008. [Accesat: 25.05.2018]. Disponibil: https://books.google.md/books?id=FsjG8qzTJwwC&pg=PA81&hl=ro&source=gbv_toc_r&cad=4#v=onepage&q&f=false
59. БИТКОВА, Т.Г. *Румыния и Европейский союз: Идеология сближения и интеграции: аналитический обзор* / РАН. ИНИОН. Центр научн.-информ. исслед. глобальных и региональных проблем. Москва, 2003.
60. ЧЕНЦОВА, В.Г. Новые исследования о Николае Спафарии и значении культурных традиций Румынских княжеств на христианском Востоке: дополнения, замечания, наблюдения. В: *Вестник церковной истории*, 2010, №3/4 (19/20). [Accesat: 5.06.2018]. Disponibil: http://www.sedmitza.ru/data/2011/04/04/1233683258/20_chentsova.pdf
61. ЧЕНЦОВА, В. *Новые исследования румынских документов архива афонского Иверского монастыря*. [Accesat: 15.06.2018]. Disponibil: <https://rusk.ru/st.php?idar=325529>
62. ВИНОГРАДОВ, В.Н. Русско-турецкая война 1806–1812 годов, необъявленная и предгрозовая. В: *Славяноведение*, 2012, №3.
63. МЦХВАРИАШВИЛИ, А.Д. *Восточный вопрос и российская дипломатия в 1864-1871 гг. (по материалам записок графа Н.П. Игнатьева)*. Специальность 07.00.03 – Всеобщая история (новая и новейшая история): Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата исторических наук. Краснодар, 2013.
64. КЭЗАН И. Румынские земли глазами русских очевидцев (с начала Наполеоновских войн до Адрианопольского договора 1829 года). В: *Славяноведение*, 2013, №3.

65. РОСТОВА, А. *Русско-австрийско-османское соперничество и его последствия для княжеств*. Disponibil: http://worldis.me/madam_rostova/blogs/142200
66. *Краткая компилятивная история стран мира. Военная литература*. [Accesat: 1.07.2018]. Disponibil: http://militera.lib.ru/common/show/05_36.html
67. *Глава III. Румынская Православная Церковь* [Accesat: 11.06.2018]. Disponibil: <https://www.sedmitza.ru/lib/text/441207/>
68. СКУРАТ, К.Е. *История поместных православных церквей: Учебное пособие*. В 2 т. Москва: Русские огни, 1994. [Accesat: 15.08.2018]. Disponibil: <https://scibook.net/russkoy-tserkvi-istoriya/tserkov-rumynskih-knyajestvah-turetskogo-24371.html>
69. VERESS, A. *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești*. Vol.X. București, 1938.
70. *Mică geografie a Daciei, Moldaviei și a Țării Românești*. Prelucrată de pitariu V. Popescu-Scriban, elev al Academiei Mihăilene. Eși, în Tipografia Albinei, 1838. [Accesat: 22.09.2018] Disponibil: <https://tiparituriromanesti.wordpress.com/2012/01/14/mica-geografie-a-daciei-moldaviei-si-a-tarii-romanesti-iasi-1838/>
71. EREMIA, I. „Tratatul” moldo-rus din anul 1656: abordări istorice paralele. În: *Politici imperiale în estul și vestul spațiului românesc*. Editura Universității din Oradea; Chișinău: Cartdidact, 2010.
72. EREMIA, I. Conștiința statal-teritorială a elitei politice din Țara Moldovei (mijlocul secolului al XVII-lea – secolul al XVIII-lea). În: *Retrospecții medievale: in honorem Professoris emeriti Ioan Caproșu* / Ed.: V.Spinei, L.Rădvan, Arcadie M. Bodale. Iași: Editura Universității „Alexandru Iona Cuza”, 2014.
73. ПРИЦАК, Л.Д. Так звание переяславский договор 1654 г. и його проблеми. В: *Східний світ*, 2005, №1 [Accesat: 15.12.2018] Disponibil: http://history.org.ua/JournALL/orientworld/orientworld_2005_1/6.pdf
74. ПЕТКЕВИЧ, К. Переяславская рада 1654 года в новейшей польской историографии и публицистике. В: *История и современность*, 2007, №2. [Accesat: 15.12.2018]. Disponibil: https://www.socionauki.ru/journal/files/iis/2007_2/perejaslavskaja_rada_1654.pdf

Date despre autor:

Ion EREMIA, doctor habilitat, profesor universitar, Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: ioneremia2007@gmail.com

Prezentat la 10.10.2018